

ارتش جمهوری اسلامی ایران

سازمان حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس

دومین نبرد بزرگ

نویسنده: احمد حسینی

سرشناسه:	حسینیه، سید جلال، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور:	دومین نبرد بزرگ، نویسنده: احمد حسینی.
مشخصات نشر:	تهران: سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس ارتش جمهوری اسلامی ایران، انتشارات تمساح، ۱۳۹۴.
مشخصات جلد:	۲۲۴ص: ۱۶۵×۲۱۵، ص.م.
شابک:	۹۷۸۰۰۰۷۳۳۶۰۱۹-۹۷۸۰۰۰۷۳۳۶۰۱۹
وضعیت فهرست‌بندی:	فبا
بازدید:	کتابخانه به صورت اینترنتی.
موضوع:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - خاطرات
فهرست:	شهادت - مرغان جنگ - خاطرات
نماینه:	سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس ارتش جمهوری اسلامی ایران، انتشارات تمساح
زبان:	۱۳۹۴/۱/۲۸/۵۵۹ DSR
زبان:	۹۵۵/۸۳۳/۹۳۳
شماره کتابشناسی:	۳۸۹۰۳۳۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۲/۲۰
 تاریخ پاسخگویی:
 کد پیگیری: ۳۸۹۰۳۳۹

دومین نبرد بزرگ

نویسنده: احمد حسینی

ویراستاری: محمد رستمی

صفحه آرای: حامد قره باغی

طراح جلد: بابک جیحون

شابک: ۹۷۸-۰۰۰-۷۳۳۶-۱۹-۹۷۸-۰۰۰-۷۳۳۶-۱۹

سال چاپ: ۱۳۹۴ نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات آتشبار وابسته به سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

ارتش جمهوری اسلامی ایران - شماره تماس: ۸۱۹۵۴۱۱۱

دفاع مقدس ما تجربه‌ای بسیار ارزشمند است و هر سال جنگ برای ما تجربه‌ای تازه است و بعد از گذشت چندین سال از جنگ به بعضی از خاطرات دفاع مقدس برخورد می‌کنیم که برای ما تازگی دارد و ما باید این جمله مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) را مد نظر قرار دهیم که فرمودند: «فراموشی» و «تحریف» دو آسیب و خطر بزرگی است که در کمین هر حادثه بزرگ تاریخی قرار دارد و نخبگان، فرزندان و دست‌اندرکاران عرصه‌ی دفاع مقدس، با شناساندن دقیق این ذخیره و گنجینه‌ی فرهنگی، اجازه ندهند این حماسه دستخوش فراموشی و تحریف بشود.

جنگ ایران و عراق یکی از طولانی‌ترین جنگ‌های دو دهه گذشته بوده که به دلیل مداخله قدرت‌های بزرگ و بکارگیری انواع شیوه‌های جنگی دارای درس‌های ارزشمندی می‌باشد که به توانمندتر نمودن نیروهای مسلح در آینده کمک بسیار زیادی خواهد نمود.

تاریخ سراسر افتخار جنگ تحمیلی عراق علیه ایران مملو از خاطرات تلخ و شیرین و جانفشانی‌های رزمندگان غیور ایران اسلامی به ویژه شهدای گرانقدری است که ما همه مدیون آن‌ها هستیم. بیان مجدد خاطرات رزمندگان و زندگی‌نامه شهدا نوشتن این تاریخ است. تاریخی که نباید آن را فراموش نمود و سینه به سینه باید انتقال یابد.

اکنون وقت مرور گذشته است، گذشته‌ای که دوستان و دشمنان بدون تعصب و با استناد به اسناد و مدارک، آن را مملو از ایثار، فداکاری، گذشت و سربلندی و افتخار می‌دانند.

در این راستا سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس آجا با درک این رسالت عظیم اقدام به جمع‌آوری خاطرات شهدای گرانقدر ارتش نموده تا ضمن بیان حقایق از تحریف آن وقایع جلوگیری نموده و یاد و خاطره شهدا را گرامی داشته، پیام آنها را به نسل حاضر منتقل نماید.

ومن الله التوفیق

سازمان سلاطین و شهبان‌های دفاع مقدس آجا

سرپرست دوم معاونت ابرام کهنم

پس از آغاز تهاجم گسترده‌ی ارتش عراق به مرزهای کشورمان، با توجه به توان، استعداد رزمی و گسترش نیروهای مدافع در نوار مرزی، در اولین مرحله‌ی جنگ، نسبت به تثبیت نیروهای دشمن اقدام شد. از سال دوم پس از حضور کلیه‌ی یگان‌های ارتش، سپاه پاسداران و نیروهای مردمی، عملیات بزرگ طرح‌ریزی و به اجر در آمد.

اولین عملیات بزرگ که در پنجم مهرماه ۱۳۶۰ اجرا شد، عملیات ثامن‌الائمه^(ع) و دومین نبرد بزرگ در آذر ماه همان سال به اجرا در آمد. کتاب حاضر به شرح همین عملیات اختصاص دارد. البته شرح موقعیت‌های مختلف عملیاتی (در جبهه‌ی میانی) و اشاره به اولین عملیات بزرگ در جبهه‌ی جنوبی خوزستان نیز از نظر دور نمانده و به اقتضای ضرورت در باره‌ی آن نکاتی بیان گردیده است.

گرچه قبلا از طرف اشخاص حقوقی و یا حقیقی دیگری پیرامون این عملیات کتاب‌ها یا جزوه‌هایی تهیه شده است، اما کتاب حاضر دارای ویژگی‌هایی متمایزی است. از جمله:

۱- علیرغم تشریح جزئیات، از به کار بردن اصطلاحات تخصصی نظامی که فقط برای مخاطبان خاص آن آشنا است، اجتناب شده و به زبانی ساده و روان نگارش یافته به طوری که هم برای دانشجویان دوره‌های

تحصیلی گوناگون و هم برای پژوهشگران قابل بهره برداری و مطالعه است.

۲- منابع و مآخذی که توسط امیر سر تیپ دوم محمود ریاحی در اختیار نگارنده قرار گرفت و بویژه در فصل‌های دوم و چهارم کتاب از آنها استفاده شد؛ از دو جهت منحصر به فرد است.

الف: این منابع توسط هیئت معارف جنگ، یعنی مجموعه‌ای تهیه شده است که وظیفه کار تخصصی آن گردآوری منابع و مدارک رویدادهای جنگ تحمیلی و سلسله عملیات گوناگون در هشت سال دفاع مقدس است و همه مستند و منطبق با حوادث روز شمار جنگ تحمیلی می‌باشد.

ب: راویان این منابع و مدارک همه از اشخاصی هستند که از نزدیک در عملیات حضور داشته و بلاواسطه شاهد رویدادهای جزئی آن بوده‌اند. براین اساس بدیهی است که این رویدادها همانگونه که اتفاق افتاده به نگارش درآمده است و هرگز با دیدگاه احساسی و یا تحلیل‌های غیر واقعی بیان نشده است. اگر چه در تاریخ رویدادها و کلیات شرح عملیات است ولی در شرح همه جزئیات و وقایع ممکن است کاستی‌هایی وجود داشته باشد، از این جهت از نظریات و انتقادات کارشناسان و بخصوص رزمندگان حاضر در عملیات استقبال خواهد شد.

نکته‌ای که توضیح آن را لازم می‌دانم اینک در نوشتار کتاب درجه نظامیان، مربوط به زمان عملیات است و آنچه در فصل اول و بقیه فصل‌ها در شرح رویدادهای جنگ تحمیلی بیان شده (غیر از عملیات ثامن الائمه^(ع)) مربوط به جبهه میانی عملیات است که از ارتفاعات میشداغ و تنگه چزابه در شمال کرخه آغاز می‌شود و تا کرانه جنوبی رودخانه کرخه کور شامل شهرهای (بستان، سوسنگرد، هویزه و حمیدیه) ادامه می‌آید.

احمد مسیح

پاییز ۱۳۱۴

فهرست مطالب

فصل اول (مروری به اولین سال جنگ)

۳۱	هجوم گسترده ارتش عراق.....
۳۲	مقایسه استعداد رزمی.....
۳۳	سازماندهی و اعزام نیروهای جدید.....
۳۷	تشکیل ستاد عملیاتی و تدبیر تیمسار فلاحی.....
۳۸	مراحل دفاع.....
۴۰	روند صحنه‌های نبرد.....
۴۰	نقش نیروهای پشتیبانی زمینی و هوایی.....
۴۲	نبرد نیروهای اعزامی.....
۴۲	نبرد در دب حردان.....
۴۳	حمله به بستان و سقوط این شهر.....
۴۵	تلاش برای اشغال سوسنگرد.....
۴۶	عملیات آفندی محدود.....
۴۷	عملیات نصر.....
۴۷	جاری کردن آب در منطقه‌ی اهواز - سوسنگرد.....
۴۸	عملیات خیر (الله اکبر).....
۵۰	خاطره‌ای از شهید سرلشکر مسعود منفرد نیاکی.....
۵۱	شهادت دکتر چمران و سرهنگ رستمی.....
۵۲	ناراحتی دکتر چمران از شهادت سرهنگ رستمی.....
۵۴	اولین طرح عملیات پس از عزل بنی صدر.....

۵۵	 عملیات طراح
۵۵	 اجرای عملیات
۵۶	 نتیجه‌ی عملیات
۵۶	 تصرف تپه سبز
۵۷	 هدف واسطه برای فتح بستان
۵۹	 تأثیر تپه سبز در فتح بستان
۶۰	 شجاعت و فداکاری فرمانده گروهان
۶۰	 انهدام دو بالگرد
۶۱	 پیروزی بزرگ
۶۲	 عملیات شهید مدنی
۶۳	 مقدمات تهیه‌ی طرح‌های گسترده
۶۳	 دستاوردهای اجرای تک‌های محدود

فصل دوم (عملیات ناامن‌الائمه^(ع))

۶۹	 استقرار لشکر ۷۷ پیاده در منطقه‌ی خوزستان
۷۰	 مراحل طرح‌ریزی عملیات
۷۱	 گردان ۱۴۴ در سرپل دشمن
۷۲	 تک میدان تیر آبادان
۷۲	 عملیات دارخوین
۷۴	 نتایج دو عملیات محدود
۷۵	 طرح‌ریزی عملیات
۷۶	 مأموریت لشکر ۷۷ پیاده خراسان

۷۷	یگان‌های مانوری.....
۷۸	اهداف عملیات.....
۷۸	تعیین خطوط حد.....
۷۹	ایجاد معابر در میدان‌های مین.....
۷۹	هماهنگی آتش.....
۸۰	پیش‌بینی آتش ضد آتشبار.....
۸۱	تصویب طرح.....
۸۱	مقدمات اجرای عملیات.....
۸۳	اجرای عملیات.....
۸۴	آزاد سازی جاده‌ی ماهشهر - آبادان.....
۸۴	آزادسازی شهر آبادان.....
۸۵	دستورات ضروری توسط تیمسار فلاحی.....
۸۶	بازدید از مناطق آزاد شده.....
۸۷	نتایج عملیات.....

فصل سوم (عملیات طریق القدس)

۹۳	بخش یکم.....
۹۴	انتخاب منطقه‌ی سوسنگرد و بستان برای اجرای عملیات.....
۹۵	مسئولیت لشکر ۱۶ زرهی.....
۹۶	اهداف عملیات.....
۹۷	طرح کربلای یک.....
۹۹	بررسی طرح عملیاتی لشکر ۱۶ زرهی.....
۱۰۰	موقعیت نیروهای دشمن.....

۱۰۲	خاکریز عصا شکل
۱۰۵	ویژگی های طبیعی منطقه
۱۰۵	رودخانه ی کرخه
۱۰۶	هورالعظیم
۱۰۷	نهر مالکیه و رود نیسان
۱۰۸	پل سابله
۱۰۹	تنگه ی چزابه
۱۱۰	رابطه ی طرحریزی با عوارض زمین
۱۱۱	حرکت نیروها از طریق تاکتیک احاطه ای
۱۱۳	ضرورت احداث جاده
۱۱۳	سابقه ی مانورهای احاطه ای
۱۱۴	راه حل شهید سرلشکر فلاحی در ضرورت جاده سازی
۱۱۶	شناسایی و بررسی منطقه برای احداث جاده
۱۱۷	تشکیل تیم شناسایی
۱۱۹	مراحل ساخت جاده
۱۲۰	زمان دستور ساخت جاده
۱۲۱	جاده ی فانوس
۱۲۲	اقدامات نیروهای خودی پیش از عملیات
۱۲۳	ویژگی های طرح مانور
۱۲۵	بخش دوم
۱۲۵	اهداف عملیات
۱۲۶	سازمان و مأموریت یگان های احتیاط

۱۲۶	قرارگاه عملیات
۱۲۸	آغاز عملیات طریق القدس
۱۲۹	حرکت یگان‌ها
۱۳۱	پیشروی در شمال کرخه
۱۳۱	ورود رزمندگان به مواضع دشمن
۱۳۲	پیشروی تانک‌ها با چراغ روشن
۱۳۳	نحوه عبور از موانع دشمن
۱۳۴	از کارافتادن توپخانه‌ی دشمن
۱۳۵	چرا به هدف مشترک
۱۳۶	چگونگی پیشروی در محور میانی
۱۴۰	واکنش به موقع
۱۴۱	پیشروی به عمق مواضع دشمن
۱۴۲	حرکت گروهان احتیاط
۱۴۵	نبرد در روز دوم
۱۴۵	تصرف تنگه‌ی چرا به
۱۴۶	اهداف یگان‌های مانوری
۱۴۷	غافلگیری نیروهای عراقی
۱۴۸	حمله از دو محور
۱۴۹	نبرد در دارشیا
۱۵۱	عملیات غیرممکن زرهی
۱۵۲	فرار دشمن
۱۵۳	تدابیر و فداکاری شهید سرلشکر صفوی

۱۵۴	 عملیات انتحاری
۱۵۵	 فرماندهی فاتح عملیات تپه‌ی سبز
۱۵۶	 حرکت به سوی تنگه‌ی چزابه
۱۵۹	 تشکیل یک گروه صحرایی
۱۵۹	 نبرد در چزابه
۱۶۱	 تصرف مسیر تدارکاتی
۱۶۱	 اعزام دیده بان در روز و گشتی در شب
۱۶۲	 تانک در نقش توپخانه
۱۶۳	 تشکیل سه خط دفاعی
۱۶۵	 بخش سوم
۱۶۵	 اجرای عملیات در جنوب کرخه (آرایش یگان‌ها)
۱۶۵	 محورهای عملیاتی
۱۶۷	 پیشروی در محور سابله و بستان
۱۶۸	 غافلگیری دشمن
۱۶۹	 اظهارات دو تن از فرماندهان گروهان
۱۷۱	 روحانیون امدادگر
۱۷۲	 تغییر مسیر گردان ۱۲۵
۱۷۴	 موفقیت گردان ۱۲۵
۱۷۵	 نبرد حماسی در مگاسیس (سقوط خاکریزهای اولیه‌ی دشمن)
۱۷۷	 مقاومت در برابر پاتک‌ها
۱۷۹	 مقاومت دشمن در مواضع دوم
۱۸۰	 تصرف مگاسیس

۱۸۱	 سقوط خاکریزهای دشمن
۱۸۴	 ادامه‌ی پاتک‌های دشمن در دومین روز نبرد
۱۸۴	 دفاع همه جانبه
۱۸۵	 مقاومت تاریخی
۱۸۷	 تغییر تاکتیک فرماندهی عملیات کربلای یک
۱۸۷	 آزادسازی بستان
۱۸۸	 بمباران‌های ناکام دشمن
۱۸۸	 ناکامی‌های دشمن در نبرد سابله
۱۹۰	 اخبار پست شنود
۱۹۲	 واکنش قرارگاه فرماندهی کربلا
۱۹۳	 نبرد در روی پل سابله
۱۹۴	 بسته شدن پل
۱۹۵	 حضور فرماندهی نیروی زمینی در سابله
۱۹۵	 سربلند در میان باران گلوله‌ها
۱۹۸	 فرار نیروهای عراقی
۲۰۱	 پل سابله در تیررس دشمن
۲۰۱	 عبور نفربر از پل
۲۰۲	 مأموریت گردان ۲۵۶ تانک
۲۰۵	 تصمیم بر اشغال مجدد بستان
۲۰۷	 تانک‌ها در گودال مرگ
۲۰۹	 حمله‌ی گردان ۱۲۵ به پل سابله
۲۱۰	 در جستجوی مواضع دشمن

۲۱۴	جنگ تن به تن.....
۲۱۴	سد آتش.....
۲۱۵	ناتوانی ارتش عراق.....
۲۱۶	فاتح پل سابله.....
۲۱۷	انهدام کلی تیپ ۱۲ زرهی دشمن.....
۲۱۸	ارتقای درجه‌ی سرگرد مخبری.....
۲۱۹	شکست کامل نیروهای عراقی.....
۲۲۰	عقب نشینی نیروهای عراقی.....
۲۲۱	پایان عملیات.....
۲۲۲	دشمن در محاصره‌ی کامل.....
۲۲۲	وحشت از نیروهای ایرانی.....
۲۲۳	فرار شبانه‌ی دشمن.....
۲۲۴	تغییر خط پدافندی دشمن.....
۲۲۶	بخش چهارم.....
۲۲۶	پشتیبانی عملیات (عملیات هوانیروز).....
۲۲۷	چهره‌ی مصمم با اراده‌ای آهنین.....
۲۲۸	شکار تانک.....
۲۲۹	نتایج عملیات هوانیروز.....
۲۳۰	به هم ریختن تمرکز نیروهای دشمن.....
۲۳۱	حضور دائم بالگردها.....
۲۳۳	عملیات بدون سانحه.....
۲۳۴	عملیات هوایی (برقراری تأمین هوایی).....

۲۳۴	 عملیات شناسایی
۲۳۵	 سرنگونی دو فروند هواپیمای عراقی
۲۳۶	 بخش پنجم
۲۳۶	 عوامل موفقیت در عملیات (ابتکار در تاکتیک و طراحی)
۲۳۷	 وحدت و انسجام نیروهای مسلح
۲۳۸	 تحول روحی و اعتقادی رزمندگان
۲۳۸	 نتایج و دستاوردهای عملیات
۲۴۰	 پیام‌های تبریک
۲۴۶	 بخش ششم
۲۴۶	 عملیات تنگه‌ی جزابه (بی اعتباری صدام پس از عملیات)
۲۴۷	 تنها راه نجات صدام حسین
۲۴۷	 فتوای شرعی صدام
۲۴۸	 حمله‌ی عراق در جزابه
۲۴۹	 حماسه‌ای از دلاوری و شجاعت
۲۵۱	 تقویت نیروهای پدافندی
۲۵۲	 عملیات امیرالمومنین (ع)
۲۵۳	 شکست کامل ارتش عراق در تنگه‌ی جزابه
۲۵۳	 نبرد جزابه از دیدگاه سه تن از فرماندهان
۲۵۵	 جلوه‌های زیبا و ماندگار دفاع
۲۵۶	 حرکت گروهان دوم گردان ۱۲۵
۲۵۷	 سرکوب نیروهای عراقی
۲۵۸	 صدام حسین مدعی تصرف مجدد بستان

گردان ۱۲۵ اسوهی پایمردی و مقاومت..... ۲۵۹

فصل چهارم (خاطرات تعدادی از رزمندگان)

با یادی از شهیدان..... ۲۶۵

خاطره ای از شهید سرتیپ پرویز مدنی..... ۲۶۵

آرایش پدافندی..... ۲۶۷

بازدید از خط مقدم..... ۲۶۸

حمله ی شدید دشمن..... ۲۷۰

کمک خداوند..... ۲۷۱

آماده ی حمله به پاسگاه طلانیه..... ۲۷۲

دفاع از شهر اهواز..... ۲۷۳

حمله ی خون..... ۲۷۴

داوطلب شهادت..... ۲۷۵

مستحکم کردن خطوط..... ۲۷۷

فداکاری دیده بان نفوذی..... ۲۷۸

گفتگوی دو فرماندهی لشکر..... ۲۷۹

شجاعت و مهربانی شهید نیاکی..... ۲۸۰

آب به جای خون..... ۲۸۲

نشانه گیری دقیق..... ۲۸۳

خواهران زینبیه..... ۲۸۳

پیوند مقدس..... ۲۸۵

ابر و باران..... ۲۸۶

۲۸۶	غافلگیر شدن دشمن
۲۸۸	در محاصره‌ی پنجاه تانک
۲۹۰	تن بی سر
۲۹۰	جنایت در بستان
۲۹۲	پیرمرد رزمنده
۲۹۳	تیراندازی بی موقع
۲۹۴	پرواز از آتش
۲۹۵	در محاصره‌ی دشمن
۲۹۶	داوطلبان شهادت
۲۹۷	درجه‌ی خودم را کندم
۲۹۸	تقدیر از شهید مخبری
۳۰۰	عقب نشینی دشمن از سابله
۳۰۱	ایجاد بل هوایی
۳۰۲	کارکنان فنی خستگی ناپذیر
۳۰۳	دستفروش ایثارگر
۳۰۴	گردان ۸۲۱ بلال در تنگه‌ی جزابه
۳۰۵	قهرمان جزابه
۳۰۵	مسیر اشتباه
۳۰۶	فرمانده‌ی لشکر بسیجی
۳۰۷	یک روز فراموش ناشدنی
۳۰۸	کمک به اعضای خانواده
۳۰۹	مدافعانی که به شهادت رسیدند

فصل پنجم (خاطرات شهید سپهبد صیاد شیرازی)

- تجدید سازمان نیروی زمینی..... ۳۱۵
- پیوند مقدس ارتش و سپاه..... ۳۱۵
- ورود اساتید دانشکده‌ی فرماندهی و ستاد به منطقه‌ی نبرد..... ۳۱۶
- ارزیابی نیروها و اهداف..... ۳۱۷
- آزاد کردن یگان‌ها برای عملیات..... ۳۱۸
- فعال کردن جبهه‌های شمالی و میانی..... ۳۱۹
- ارزیابی امکانات و رفع کمبودها..... ۳۲۰
- مقابله با تضعیف روحیه..... ۳۲۱
- عملیات پیچیده و مشکل..... ۳۲۲
- بررسی منطقه‌ی عملیات..... ۳۲۳
- پیوند عمیق فرماندهان ارتش و سپاه..... ۳۲۳
- صحنه‌ای درس دهنده..... ۳۲۵
- تجربه‌ی جهادگران در کردستان..... ۳۲۶
- پل پیروزی..... ۳۲۶
- نماز شکر..... ۳۲۷
- پیش بینی طرح آتش توپخانه..... ۳۲۸
- مهمات در راه است..... ۳۲۹
- ماوراء علم، یاری خدا بود..... ۳۳۰
- نقش ستاد در موفقیت..... ۳۳۱

۳۳۲		تصمیم گیری با توکل به خدا
۳۳۳		اولین طرحی که به آن جواب دادم
۳۳۴		انتخاب طرح مناسب
۳۳۵		محدوده‌ی عمومی عملیات
۳۳۶		یگان‌های شرکت کننده در عملیات
۳۳۶		وحدت فرماندهی
۳۳۸		اداره‌ی عملیات
۳۳۹		تصرف توپخانه‌ی دشمن
۳۴۱		صحنه‌ی نگران کننده
۳۴۲		اصرار بر ادامه‌ی عملیات
۳۴۳		تغییر تاکتیک
۳۴۳		پیشروی دشمن
۳۴۴		مقابله با دشمن
۳۴۶		تانک‌های واژگون شده
۳۴۸		همه‌ی اطراف ما آتش بود
۳۴۹		ادامه‌ی عملیات
۳۵۰		عقب نشینی دشمن
۳۵۰		ذخیره سیزده هزار گلوله
۳۵۱		قطع ارتباط دشمن در شمال و جنوب
۳۵۲		مقاومت در تنگه‌ی جزایه
۳۵۳		تشکیل گردان شهادت طلب بلال
۳۵۴		روحیه‌ی بسیجی گردان بلال

www.ketab.ir